

лише музичним явищем, але й засобом відтворення соціальних, політичних та культурних реалій. Через свої тексти та музичні образи вона формує своєрідну картину сучасного українського суспільства та віддзеркалює його багатогранність.

Одним із основних завдань сучасної української пісні є висвітлення соціальних та політичних питань. Протягом останніх років події, такі як Революція Гідності, окупація Криму та війна в Україні, стали об'єктом уваги для багатьох виконавців. Їхні пісні стали своєрідними свідченнями та виразами протесту, а також спробою висловити солідарність із тими, хто постраждав. Пісні стають платформою для вираження глибоких емоцій, поглядів на події, що відбуваються в країні. Віддзеркалення соціальних проблем, реакція на політичні зміни, а також вираження національної гордості — усе це знаходить своє відображення в сучасних українських піснях.

Музичні жанри та стилі в сучасній українській пісні також постійно еволюціонують, і вони інтегруються в глобальний музичний контекст. Від фолку та року до електроніки та хіп-хопу, українська пісня переосмислює свій звук, вносячи в мистецтво нові звучання та ідеї. Не лише звукова, але й візуальна сторона української музики важлива. Музичні відео та сценічні виступи відображають сучасні тенденції в області візуального мистецтва, створюючи враження повноцінного художнього досвіду.

У сукупності ці аспекти формують важливий елемент сучасної української культури, розширюючи межі та впливаючи на розвиток мистецтва в країні та за її межами. Сучасна українська музика також активно взаємодіє із світовими трендами та музичними жанрами, і в цьому її вплив на мистецтво є суттєвим. Відчуття національної гордості та ідентичності часто поєднується із сучасними музичними формами, що робить українську пісню унікальною та привабливою для аудиторії.

Усе це свідчить про те, що сучасна українська пісня є голосом покоління, взаємодіє з найактуальнішими питаннями та робить власний внесок у формування культурного образу України. Її вплив на мистецтво полягає в здатності об'єднувати, надихати суспільство та висвітлювати найглибші реалії людського існування.

М. Носова

ПРОБЛЕМА АВТОРСТВА ПІСНІ «ОЙ, У ЛУЗІ ЧЕРВОНА КАЛИНА»

М. Nosova

THE PROBLEM OF THE AUTHORSHIP OF THE SONG “OI U LUZI CHERVONA KALYNA”

Від 24 лютого 2022 року в Україні з відомих причин неймовірно зросло зацікавлення літературними, музичними і, зокрема, пісненими доробками, що уособлюють національно-визвольний рух сучасності і попередніх епох. Одним з таких знакових творів на сьогодні є пісня «Ой, у лузі червона калина», що на початку повномасштабного вторгнення в Україну стала, напевно, неофіційним гімном як Збройних сил, так і країні загалом. Але вже понад 100 років тому ця пісня вже була гімном військового формування галицьких українців у складі австрійської армії часів Першої світової війни — легіону січових стрільців.

Питання авторства пісні «Ой, у лузі...» на сьогодні має декілька аспектів через те, що пісня як така є синтетичним твором, що складається зі слів та мелодії, а також через велику популярність пісні впродовж сотні років, а отже імовірної повторної

фольклоризації та водночас заборон і забуття в радянський період. Саме тому доцільно поділити питання авторства пісні на кілька складових:

- народні витоки доавторського періоду;
- автори частин або редакції пісні;
- римейк та кавер як чинники сучасної фольклоризації.

На сьогодні відомо кілька народних пісень, що стали текстовою або мелодійною базою класичної версії «Ой, у лузі...» саме у форматі гімну УСС. Зокрема, літературознавець і фольклорист Федір Погребенник у 1990 р. довів подібність початку «Ой, у лузі...» з останньою строфою відомої козацької пісні часів Хмельниччини «Розлилися круті бережечки»: Гей, у лузі червона калина,/ Гей, гей, похилилася;/ Чогось наша славна Україна,/ Гей, гей, засмутилася./ А ми ж тую червону калину,/ Гей, гей, та підніmemo;/ А ми ж свою славу Україну,/ Гей, гей, та розвеселимо!

1875 р. культурні діячі Наддніпрянщини, що втім мали вплив і зв'язки з Галичиною, Володимир Антонович та Михайло Драгоманов опублікували власну версію «Розлилися круті бережечки», яка ще більше нагадує пізнішу «Ой, у лузі...». Крім того, початок гімну УСС перегукується з іншою народною пісню XIX століття «Ой, лузі, лузі, червона калина», що відома нам з фільму «В бій ідуть одні старі». Стосовно ж мелодії музикознавець Василь Витвицький вказує на походження «Ой, у лузі...» від народної пісні «Ой, зацвіла червона калина над криницею». Втім у праці «Українські Січові Стрільці» В. Гордієнко зазначив автором музики «Ой, у лузі...» Михайла Гайворонського. Також про народні витоки мелодії висловлювався і Філарет Колесса. Ще одним імовірним джерелом натхнення для автора гімну була народна пісня «Чи я в лузі не калина була». Остання, як і «Ой, у лузі...», лунала у виставі «Сонце Руїни» напередодні Першої світової війни.

«Сонце Руїни» — патріотична вистава львівського театру «Руська бесіда» за п'єсою Василя Пачовського про гетьмана Петра Дорошенка та історію боротьби України за свою державність, що була створена і отримала популярність з 1912 по 1914 рр. Згідно з композитором багатьох стрілецьких пісень Михайлом Гайворонським, авторство «Ой, у лузі...» належить драматургу Пачовському, а включення до вистави в 1912 р. — режисеру «Руської бесіди» Йосипові Стаднику. Однак інші джерела вказують на іншого автора та іншу дату — Степана Чарнецького і 1914 р. Саме Чарнецький замінив Стадника на посаді режисера «Руської бесіди» та за згоди Пачовського переробив п'єсу і ввів до фіналу замість сумної «Гей не дивуйтеся» власну пісню. Музичну обробку зробив Михайло Коссак. Тим самим фінал вистави отримав більше ритміки й оптимізму. В оновленому Чарнецьким вигляді «Сонце Руїни» здобула значний успіх, а «Ой, у лузі...» стала ширитись як окремих твір.

Як відомо, у тому ж 1914 р. розпочалась Перша світова війна, і в Галичині був створений патріотичний легіон Українських Січових Стрільців, у якого виникла потреба в маршевих та інших бойових піснях. Поет-аматор, командир взводу січових стрільців Григорій Трух доповнив «Ой, у лузі...», що у «Сонці Руїни» мала тільки одну строфу, ще трьома строфами про добровольців, українських стрільців, кривавий тан (танець, тобто бій), ворожі (або в іншому варіанті московські) кайдани. Завдяки Г. Труху пісня стала повноцінною, справжнім гімном українських стрільців, пластунів, а згодом і оунівців. Однак процес редагування, інтерпретації, шліфування пісні на цьому не завершився. Зокрема, у 1930-ті роки композитори Олександр Кошиць та Анатоль Вахнянин експериментували з аранжуванням та в результаті створили кілька виконавських версій «Ой, у лузі...».

Перед Другою світовою війною і після неї ареал гімну УСС опинився у складі СРСР, що розглядав пісню націоналістичною та антирадянською. Таким чином майже на півстоліття «Ой, у лузі...» опинилась під забороною, виконувалась тільки потай, що ще більше сприяло варіативності тексту та фольклоризації виконання. Однак, уже у 1980-х учасники руху шістдесятників — публіцистка, художниця, правозахисниця Надія Світлична та музикознавець, фольклорист, організатор та керівник хору «Гомін» Леопольд Ященко доповнили пісню ще однією строфою: Не хилися, червона калино, маєш білий цвіт./ Не журися, славно Україно, маєш добрий рід./ А ми тую червону калину підіймемо,/ А ми нашу славну Україну, гей, гей, розвеселимо!

Наприкінці 1980-х заборона на виконання «Ой, у лузі...» послабшала і вже у 1989 р. театр «Не журися» заспівав її зі сцени. У 1990 р. львівський муніципальний хор «Гомін» остаточно реабілітував гімн УСС. 1991 р. пісня вже була популярна настільки, що на батьківщині Степана Чарнецького встановили символічний пам'ятник. Відтоді популярність пісні тільки зростала, її виконували академічні колективи і популярні виконавці: хор ім. Г. Верьовки, капела бандуристів ім. Г. Майбороди, гурти «Гайдамаки» та «7 Men Brass Band», Тоня Матвієнко та інші. Однак справжнього вибуху уже не лише української, а й світової слави «Ой, у лузі...» здобула завдяки стрімовому, дуже проникливому, але трохи зміненому виконанню лідера гурту «Boombox» Андрія Хливнюка на початку агресії проти України 27 лютого 2022 р. Героїка пісні увійшла в резонанс із всеукраїнським відчуттям єдності та відсічі окупантам. А зарубіжних слухачів і музикантів виконання Хливнюка надихнуло на численні кавери, мікси, рок-версії, переклади багатьма мовами з багатомільйонними переглядами у соцмережах.

Таким чином, хоча в пісні «Ой, у лузі червона калина» вочевидь текстова і мелодійна основи народні, однак роль поетів, композиторів початку ХХ ст. у питанні авторства вирішальна. Як мінімум С. Чарнецький, М. Косак, Г. Трух, О. Кошиць, А. Вахнянин, Н. Світлична та Л. Ященко є не лише редакторами, інтерпретаторами, аранжувальниками «Ой, у лузі...», а й співавторами, що народжували цей шедевр впродовж семи десятиліть. Крім того, як бачимо, цей процес триває і досі. Пісня «Ой, у лузі...» виявилась настільки універсально патетичною та національно фундаментальною, що однаково цікаво та оригінально звучить у різних жанрах виконання, різними мовами, акапельно та у супроводі симфонічних або рок-оркестрів. Не лише витоки пісні народні, такою ж народною, колективно авторською стало її буття, характер, а отже і позачасовість. Це пісня не конкретної епохи, а тепер вже і не тільки українського народу. Популярність та тривале, глибинне народження «Ой, у лузі...» як цілісного твору по праву виводить її за межі авторської чи навіть народної пісні, долучаючись до світової скарбниці сучасного міжнародного фольклору, міжнародних пісень.

Б. Клик

УКРАЇНСЬКІ ПАТРІОТИЧНІ ПІСНІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОСТІ

В. Клык

UKRAINIAN PATRIOTIC SONGS IN THE CONTEXT OF MODERNITY

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну, що відбулося в 2022 р. й триває дотепер (березень 2024 р.) стало потрясінням для всього світу й спричинило масштабні зміни в соціальному і культурному житті громадян України. Зокрема, чи не найбільших змін зазнало пісенне мистецтво, позаяк пісня завжди була і